

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING VID FYRA FORNLÄMNINGAR I FORSA SOCKEN

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Utnäs 2:1, Klångsta 1:3, Utnäs 4:1 m.fl.

Forsa socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland

Kerstin Westrin

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING VID FYRA FORNLÄMNINGAR I FORSA SOCKEN

Arkeologisk undersökning i form av schaktnings övervakning

Utnäs 2:1, Klångsta1:3, Utnäs 4:1 m.fl
Forsa socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland

Rapport 2022:26
Kerstin Westrin

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2022

Omslagsbild: Del av gravfältet vid Utnäs L1951:4625

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC BY, undantaget kartmaterial: ©Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Resultat	7
Resultat Matnäs.....	8
Resultat Tiftesbacken.....	11
Resultat Utnäs	13
Resultat Norrgården	15
Administrativa uppgifter	17
Referenser	17

Figur 1. Utdrag ur terrängkartan med området inom vilket de fyra undersökningsområdena finns blåmarkerad.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ellevio AB utfört arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar. Bakgrunden var att Ellevio AB planerade för nedgrävning av kabel inom ett större område sydväst om Sörforsa i Hudiksvalls kommun. Schaktkontrollerna har utförts inom fyra områden. På samtliga övervakade områden har schakten grävts i anslutning till registrerade gravar (L1951:1042) eller gravfält-järnåldersboplasar (L1951:3838, L1951:885, L1951:4625, L1951:3828). Vid grav-boplatssområdet L1951:885 framkom ett sotigt lager i en cirka 10 meters lång sträcka. Sotlagret tolkas tillhöra grav-och boplatssområdet. Vid de tre övriga områdena tolkades schakten grävas i omrörda massor. Beslutet om den arkeologiska undersökningen fattades av Länsstyrelsen Gävleborg (Dnr 3886–2021 med beslutsdatum 2021-03-25). Fältarbetet har genomförts under fyra dagar mellan oktober år 2021 och april år 2022.

INLEDNING

I ett område sydväst om Sörforsa i Hudiksvalls kommun har Ellvio AB med hjälp av Eltel Network Infranet AB schaktad för nedgrävning av kabel. På fyra ställen planerades schaktningen att grävas i anslutning till registrerade gravar (L1951:1042), gravfält och boplatser från järnåldern (L1951:3838, L1951:885, L1951:4625, L1951:3828). På beslut från Länsstyrelsen Gävleborg har Länsmuseet Gävleborg utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning schaktningen dessa fyra områden.

SYFTE OCH METOD

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att säkerställa att inte okända/oregistrerade lämningar berördes av schaktningsarbetet. Om lämningar eller kulturlager framkom skulle dessa dokumenteras och registreras.

Metoden för att uppfylla det arkeologiska syftet genomfördes genom övervakning vid schaktningsgrävningen. Vid behov rensades schakts väggar för att kunna tolka lagerföljder i marken.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

De fyra undersökningsområdena ligger på västra sida om sjön Långsjön. Denna sjö ingår i ett sjösystem som börjar vid sjön Norrdellen, fortsätter via Sördellen till Rolfstaån och in i Kyrksjön- Långsjön och Storsjön där avvattnning sker via Delångersån som har sitt utlopp i havet. Det stora antal gravar och gravfält i de lägre markpartierna runt dessa vattendrag visar att området varit mycket attraktivt för bosättningar under brons-järnåldern.

År 1970 undersöktes tre högar i närområdet av de nu aktuella undersökningsområdena. Två av högarna innehöll sekundärbegravningar. Sammanlagt framkom ett 50-tal fynd där ibland flera spännen. Typologiskt dateras gravarna till folkvandrings-tid (KMR, Lindhagen 1970).

*Figur 3. Ett av spännena, näbb-spänne, som påträffades vid undersökningen år 1970.
SHM: 29500:3:1V*

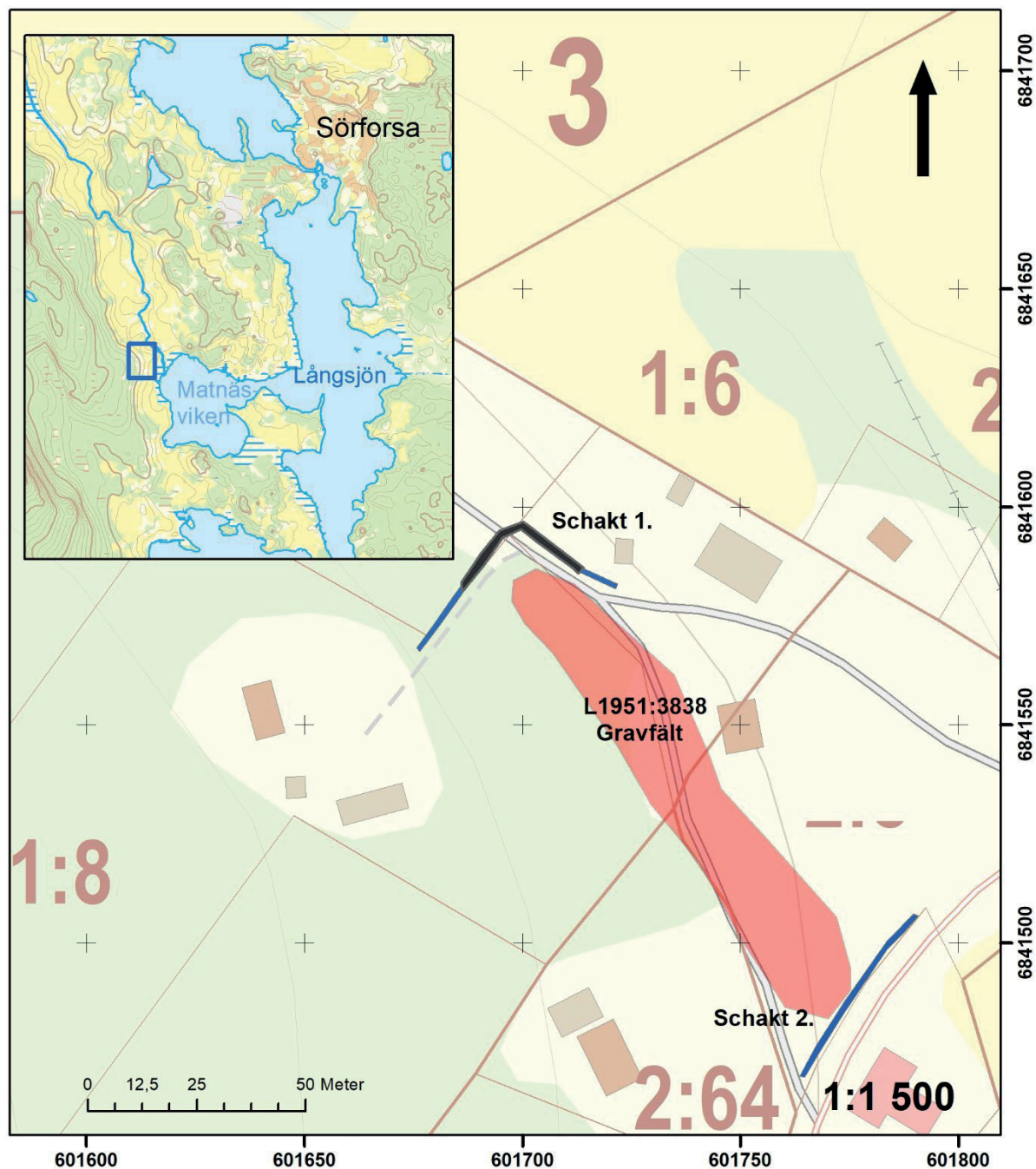
*Figur 4. Agraff från samma undersökning som ovan.
SHM: 29500:3:1V*

RESULTAT

Då den arkeologiska undersökningen genomförts på fyra olika områden presenteras resultatet område för område. Schakten har grävts med kabelskopa, cirka 0,5 meter bred, och till ett djup av 0,5 meters djup. Vid avvikelser presenteras det under respektive område.

Resultat Matnäs

Figur 5. Utdrag ur fastighetskartan med de två undersökta schakten blåmarkerade och i det norra schaktet är en sträcka där sot framkom svartmarkerad.

Gravfältet L1951:3838 genomkorsas av en mindre väg i nord-sydlig riktning. Delar av gravfältets östra del ligger idag i tomtmark. I Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR) är tre gravar registrerade inom gravfältets yta.

Vid gravfältet genomfördes schaktningsövervakningen av två sträckor, ett nordväst (schakt 1) och ett sydöst (schakt 2) om lämningen. Schaktningsövervakningen i **schakt 1** genomfördes i en cirka 60 meter lång sträcka. I schaktets nordnordvästra del bestod marken av sand, vilket också var fallet i de första 5–8 metrarna när schakten svängde mot sydväst. Därefter blev marken mer och mer stenig. I schaktets sandiga delar fanns fläckvisa sotlager. De olika sot "lagren" gick inte att koppla till någon

anläggning eller aktivitet utan förekom sporadisk på olika djup i de sandiga delarna av schaktet. Sotförekomsten var fläckvis och som längst 0,3 meter och som djupast 0,1 meter. Området med sot mättes in.

Schakt 2, sydöst om gravfältet, övervakades grävningen i cirka 50 meter lång sträcka. I detta schakt bestod marken, från söder, först av jordblandad sand i cirka 5–6 meter för att därefter övergå i sand. De 5–6 metrarna längst mot sydöst var åter marken av jordblandad sand. Även i detta schakt förekom sotiga partier på olika djup. Profilen i schaktet gav ett omrört intryck i hela sträckningen. Mindre lerpartier fanns över sandiga partier, sot förekom direkt under torvan och långt ner, och i sandens olika färgskiftningar var lagerföljden ofta bruten.

Figur 6. Den nordöstra delen av schakt 1 där marken bestod av sand med sotiga inslag. Foto från nordöst: Kerstin Westrin.

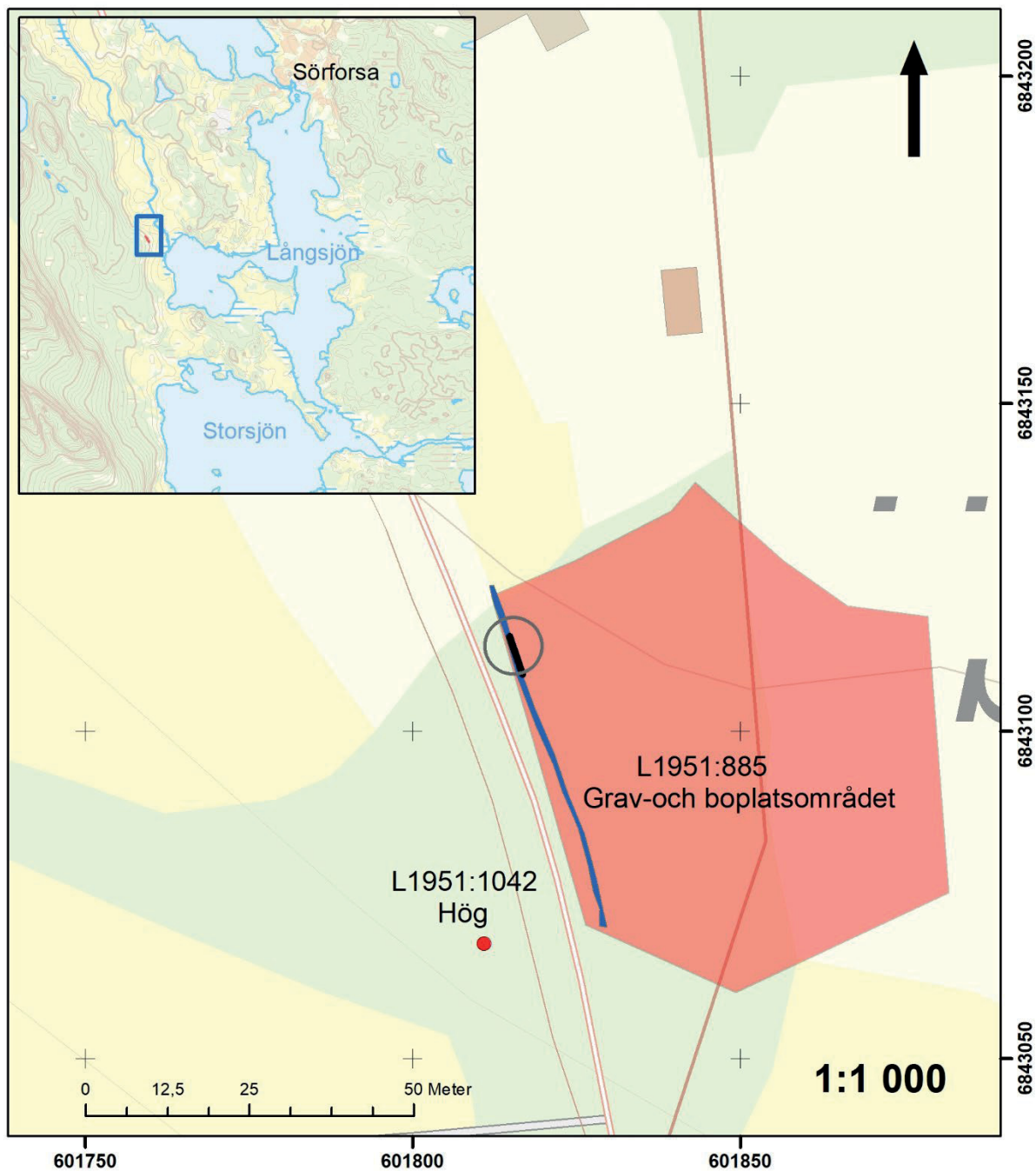

Figur 7. Exempel på ett av de mindre sotlager som framkom på olika djup i schakt 1. Inga fynd eller bränd lera kunde ses schaktet. Foto från sydväst: Kerstin Westrin.

Figur 8. Schakt 2. Schaktet grävdes i det som tolkades vara omrörda massor. Foto från sydsydväst: Kerstin Westrin.

Resultat Tiftesbacken

Figur 9. Utdrag ur fastighetskartan med det undersökta schaktet markerat med blått. I den grå cirkeln finns ett sot/kollager markerat med svart.

Inom grav-och boplatssområdet L1951:88 finns åtta gravar, fyra högar och fyra stensättningar, en terrassering samt en husgrundsterrass registrerade (KMR). I grav-och boplatssområdets västra sida finns en väg och väster om denna väg en ensam grav, L1951:1042 (KMR).

Vid detta fältarbete vid Tiftesbacken var det 15-grader ute vilket har påverkat dokumentation.

Övervakningen genomfördes av en cirka 55 meters lång sträcka. Större delen av schakten grävdes i vägrenens dike. Detta medförde att större delen av schaktet

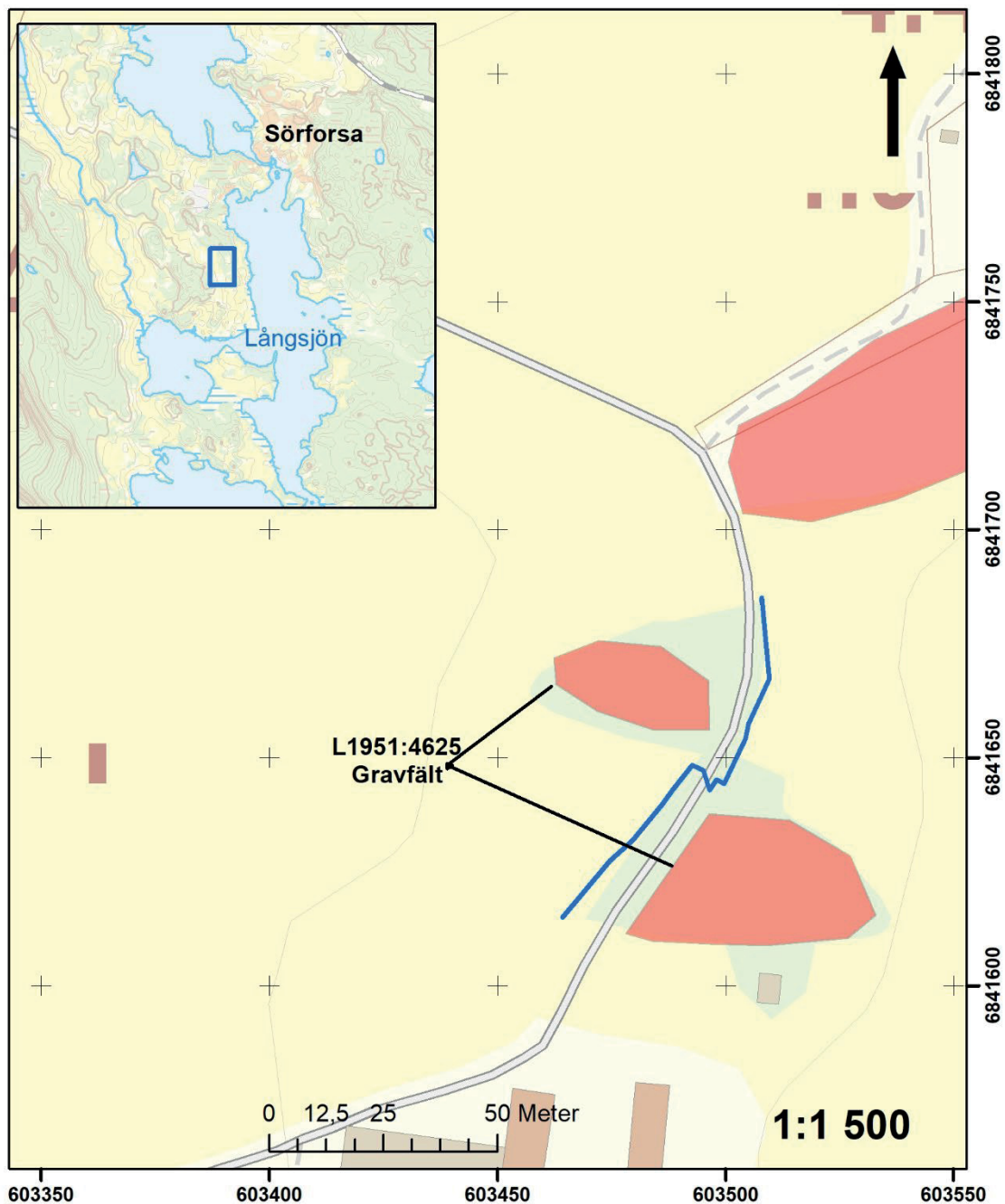
grävdes i omrörda lager. I ett mindre område i schakts norra del framkom ett kol/sot lager på en cirka 10 meter långt sträcka. Kol/sot lagret var som mest 0,1–0,35 meter djupt. Sot/kollagret var inte helt sammanhängande inom sträckan och varierade i djup och mängd sot. Inga fynd påträffades i lagret.

Sot/kollagret tolkades höra samman med grav- och boplatsoområdet L1951:885.

Figur 10. Den norra delen av schaktet som grävdes i kanten på L1951:885. Det blå markeringen visar sot/kollagrets utsträckning i schaktet samt in zoomning av lagret på fotot nedan. Foto från nordväst och väst: Kerstin Westrin.

Resultat Utnäs

Figur 11. Utdrag ur fastighetskartan med det undersökta schaktet markerat med blått.

Gravfältet är delat av en mindre väg och består av åtta gravar, fem stensättningar och tre högar, varav en hög är osäker (KMR). Övervakningen skedde av en cirka 90 meter lång sträcka. Större delen av schaktet grävdes i kanten mellan vägrenen och intill liggande åkermark. Marken bestod av lera. Inget framkom i det övervakade schaktet.

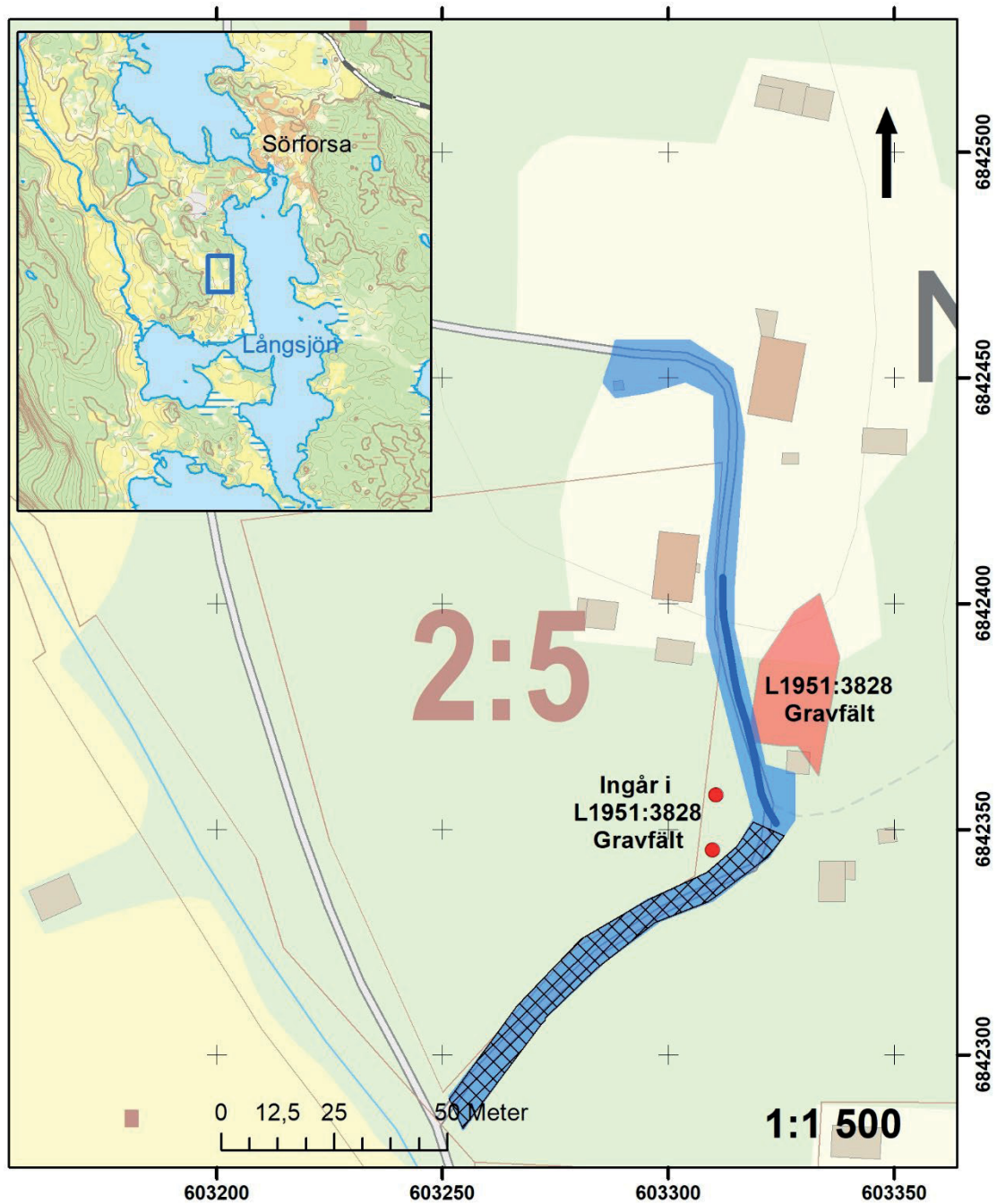

Figur 12. Schaktet på den västra sidan om vägen. Foto från söder: Kerstin Westrin.

Figur 13. Schaktet på den östra sidan om vägen. Foto från sydsydöst: Kerstin Westrin.

Resultat Norrgården

Figur 14. Utdrag ur fastighetskartan med hela undersökningsytan markerat med ljusblått, redan nedgrävd kabel vid fältbesöket blåskrafferad samt det undersökta schaktet markerat med kornblått.

Vid fältarbetet var det ännu tjäle i marken och lite snö. För att kunna gräva användes en "tjälkrok" vilket innebar att schaktet som skulle övervakas bara blev 0,1–0,2 meter brett. Tjälen gick ned till 0,25–0,3 meters djup som medförde att rensning och provtagning i och från schaktens väggar inte var möjligt. I samråd med länsstyrelsen togs beslutet att bara övervaka grävningen i gravfältets närområde. Övervakningen genomfördes av en cirka 40 meter lång sträcka. Schaktet grävdes i en mindre grusväg. Marken bestod av sandig morän. Då arbetsmetoden för grävmaskinen var att bända upp marken med kroken, som då släppte i stora sjok. Sjoken gick över med metalldetektor. Ett utslag för en tämligen modern mutter gjordes. I schaktväggarna fanns sot fläckvis mer eller mindre i hela schaktets sträckning men avtog något de sista tio metrarna.

Figur 15. "Schaktet" vid Norrgården. Foto från norr: Kerstin Westrin.

Figur 16. Exempel på en av sotfläckarna som kunde ses i schaktet. Foto från öst: Kerstin Westrin.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 3886–2020

Länsstyrelsens beslutdatum: 2021-04-15 och 2022-02-11

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 2021–65/320

Undersökningstid: Fyra dagar november år 2021 till april år 2022

Projektledare: Kerstin Westrin

Fastigheter: Utnäs 2:1,4:1, Klångsta 1:3, Hägnas 1:6–8, Tomten 2:8, Forsa-Lund 2:64

Socken: Forsa

Kommun: Hudiksvall

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseets arkiv

Fynd: Inga fynd påträffades

REFERENSER

Lindhagen, M.1970. *Rapport över undersökning av fornlämning 207*, Forsa sn. Hälsingland. Riksantikvarieämbete.

Arkiv

KMR: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE